

A portrait of a middle-aged man with short black hair and glasses, wearing a blue short-sleeved button-down shirt. He has his arms crossed and is standing in a rustic wooden structure with a corrugated metal roof. The background shows lush green trees and a blue sky.

นายนิทัศน์ จันทร อายุ 52 ปี

Mr. Nitat Jantorn Age 52

งานหัตถกรรม ผ้าทอลาวครั่ง

Craftsmen Descendant
Lao Krang Textile

เส้นแห่งความวิจิตรของสวดลายบนผืนผ้าทอเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมลาวครั้ง สะท้อนภูมิปัญญาที่มีแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตในอดีตของคนไทยเชื้อสายลาวเวียง ที่ได้สั่งสมและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่รุ่นทวด ปู่ ย่า ตา ยาย จนมาถึงรุ่นปัจจุบัน ผ้าทอลาวครั้ง จึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอาชีพหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวไทยเชื้อสายลาวเวียงที่จังหวัดอุทัยธานีมาอย่างยาวนาน และสร้างคุณค่าให้ประจักษ์สู่สายตาคนทั่วไปได้อย่างงดงาม

การสืบสานภูมิปัญญา งานหัตถกรรมผ้าทอลาวครึ่ง

นายนิทัศน์ จันทร เป็นลูกหลานชาวลาวเวียงที่มีถิ่นที่อยู่ใน จังหวัดอุทัยธานี แร่งบันดาลใจในการสืบทอดงานผ้าทอลาวครึ่งของนายนิทัศน์เริ่มต้นด้วยการที่ได้เห็นการทำผ้าทอลาวครึ่งรุ่นบรรพบุรุษตั้งแต่ รุ่นคุณย่า คุณยาย มาถึงรุ่นคุณแม่และคุณป้าที่ทอผ้ามาโดยตลอด จึงซึมซับมาตั้งแต่วัยเด็ก มีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมรวมถึงเรื่องราวที่มาของลายผ้าที่บอกเล่าผ่านผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้าน เรียนรู้การทอผ้าโบราณตามวัฒนธรรมลาวครึ่ง และการใช้สีธรรมชาติแบบโบราณจากบรรพบุรุษจนมีความชำนาญ มีทักษะฝีมือการทอผ้า ตั้งแต่การทอ การย้อมสืบทอดงานผ้าทอลาวครึ่ง ไว้ได้อย่างครบถ้วนจนถึงทุกวันนี้

และจากที่เคยทำอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องรอผลผลิตที่ต้องขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ รายได้ไม่แน่นอน นายนิทัศน์จึงตัดสินใจหันมาทุ่มเทการทอผ้าสืบทอดงานผ้าทอลาวครึ่งจากรุ่นคุณยายและคุณแม่ แม้ในความเชื่อตามวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่ห้ามไม่ให้ผู้ชายทอผ้า หากแต่นายนิทัศน์มองเห็นประโยชน์ที่จะลงมือทำเพื่อสานต่อคุณค่างานผ้าทอของบรรพบุรุษ และเพื่อการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนที่สำคัญมากกว่า จึงชวนชายฉีกฝืนด้วยความใฝ่เรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือของตนเองด้วยประสบการณ์ที่อยู่หน้าที่ทอผ้ากว่า 14 ปี จึงมีทั้งความรู้ ความชำนาญทั้งการทอ และการย้อมสีอย่างครบกระบวนการในคน ๆ เดียว

การสร้างสรรค์ผลงานที่ สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

ผ้าทอลาวครั้งฝีมือนายนิทัศน์ จันทร มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยฝีมือการทอเทคนิคการจกลายที่ให้สีสันสดใสขจรจรดระการตา ที่มีทั้งลวดลายโบราณแบบดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทอชาวลาครั้งทีสืบสานจากบรรพบุรุษเพื่อไม่ให้สูญหาย และลวดลายที่ปรับปรุงยุคซึ่งผสมผสานกับลวดลายโบราณจนเกิดเป็นลวดลายใหม่ ๆ สวยสะดุดตาเพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมของลูกค้า รวมถึงการย้อมด้วยสีธรรมชาติที่ให้สีสันหลากหลายโทน ที่สวยงามจนได้รับความนิยม และเป็นที่ต้องการของกลุ่มลูกค้าเป็นอย่างมาก

การสร้างสรรค์ผ้าทอ นายนิทัศน์ จะให้ความสำคัญตั้งแต่การเลือกเส้นฝ้าย โดยเลือกใช้ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองที่มีทั้งฝ้ายพันธุ์สีน้ำตาลเข้ม และฝ้ายพันธุ์สีขาว ผ่านกระบวนการแบบดั้งเดิมที่ทำด้วยมือจนได้เส้นใยฝ้ายที่มีคุณภาพดีเมื่อนำไปทอเป็นผืนผ้า (ซึ่งส่วนใหญ่นิยมทอเป็นผืนผ้าที่ใช้สำหรับเป็นผ้าชิ้น) ทำให้ผ้าชิ้นลาวครั้งฝีมือของนายนิทัศน์ให้สัมผัสอ่อนนุ่ม ชายผ้าชิ้นที่ทั้งตัวไม่แข็งกระด้าง และสวมใส่สบาย

ความรู้ ความชำนาญที่สะท้อนถึงทักษะฝีมือของนายนิทัศน์ อีกด้านหนึ่งได้แก่ ความชำนาญด้านการย้อมสี ที่คนในชุมชน และจากต่างพื้นที่แทบจะทั่วประเทศให้การยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการย้อมสีฝ้อมเป็นเลิศ ทั้งสีเคมีและสีธรรมชาติ มีเทคนิคการย้อมที่ให้สีติดทนนานไม่ตกใส่สีอื่น ๆ และสามารถย้อมทุกสีออกมาได้สวยสดใส ติดคงทนได้ยาวนาน โดยเฉพาะที่มีความชำนาญจนกลายเป็นความสามารถเฉพาะตัว นั่นคือ ฝ้อมการย้อมสีจากพืชพันธุ์ไม้ และครั้งที่ให้สีธรรมชาติ เช่น การย้อมสีแดงจากครั้ง สีเหลืองจากมะพูดหรือแก่นเข สีน้ำตาลจากเปลือกประดู่ สีเขียวจากครามผสมกับสีเหลืองจากใบูกวาง ใบตะเคียนหนู เป็นต้น มีทักษะการย้อมที่ได้ได้เฉดสีหลากหลายเฉดในการย้อมจากพืชชนิดเดียว ที่เมื่อย้อมแล้วในหนึ่งวัตถุดิบสามารถสร้างสรรค์ให้เกิดโทนสีได้หลากหลาย โดยจะใช้เทคนิคการเปลี่ยนสารช่วยให้สีหรือมอดแดนซ์ (สิ่งที่ช่วยให้การย้อมสีธรรมชาติไม่ซีดจางหรือสตก) เช่น การย้อมสีเขียว หากเดิมซี้เถ่า จะได้สีเขียวอ่อน หากเดิมใบมะขาม จะให้โทนสีเขียวเข้ม หรือหากเปลี่ยนมอดแดนซ์เป็นน้ำโคลนจะให้สีเป็นสีเขียวตุ่น เป็นต้น หรือหากให้ได้สีเขียวสดเหมือนสีเคมี ต้องใช้การผสมสีเหลืองที่ย้อมได้จากมะพูดและแก่นเขร่วมด้วย ก็จะให้โทนสีเขียวสดคล้ายสีเคมี เป็นต้น

ผ้าชิ้นต่อจาก หมี่น้อย

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ผ้าทอลาวครั้ง มีเทคนิคกระบวนการทำลวดลายบนผืนผ้าทั้ง การ “จก” “ขีด” และ “เกาะลาย”

การจก คือ การทำลวดลายด้วยการเพิ่มเส้นด้ายที่จะใช้ทำ ลวดลายเข้าไปในด้ายยืนต่างหาก โดยนายนิทัศน์ มีทักษะและความ ชำนาญใช้เทคนิคการจกด้วยนิ้วมือ โดยใช้นิ้วมือล้วงหรือควักเอา เส้นด้ายที่ห้อยอยู่ขึ้นมาทำเป็นลวดลาย และสอดด้ายนั้นลงไปห้อยไว้ใต้ ด้ายยืนตามเดิม โดยไม่มีการพันรอบด้ายยืน ทำต่อเนื่องกันไปตลอด หน้าผ้าหรือจะเว้นระยะห่างได้ลวดลายไปอีกแบบก็สามารถทำได้

การขีด เป็นการเพิ่มเส้นด้ายที่ใช้ทำลวดลาย ไปกับด้ายยืนเหมือนกับการจกแต่วิธีการนำด้ายที่ ห้อยอยู่ใต้ด้ายยืนขึ้นมาเพื่อทำลวดลายมักใช้ อุปกรณ์ปลายแหลมจัดเอาด้ายที่ห้อยอยู่นั้นทำเป็น ลวดลาย

การเกาะลาย คือ การใช้เส้นด้ายสีต่าง ๆ ที่จะ ทำลวดลายเกาะไว้กับด้ายยืน ปลายด้ายทั้งสองข้าง จะวางไว้ด้านบนของผ้าที่ทอ และเกาะไว้เป็นช่วง ๆ ตามลายที่ทำ เมื่อเกาะแล้วจึงทอตามปกติ โดยจะ เกี่ยวด้ายและพันรอบด้ายยืนก่อนที่จะทอทับอีก ครั้งหนึ่ง ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการเพิ่มความแข็งแรงให้กับ เนื้อผ้านั่นเอง การเกาะนั้นด้านที่สวยงามจะอยู่ด้านล่าง ฝีมือนายนิทัศน์ ในด้านการเก็บลาย จกลาย ขิดลาย นั้นมีความละเอียด ประณีต ลวดลายที่เลือกวางนั้น บรรจงใส่สีสันไว้อย่างน่าพิสมัย ทุกลวดลายเป็นลาย โบราณนำมาวางลายต่าง ๆ ให้เข้ากันอย่างเหมาะสม และผสมผสานโทนสี ด้วยสีเส้นที่สะดุดตา มีทั้งโทน สีสด และโทนสีพาสเทล วิธีการของนายนิทัศน์ จะ ใช้การจกด้วยมือ โดยจะใช้นิ้วสอดเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ซึ่งจะทำให้เกิดเป็น ลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้ หลากสี

เอกลักษณ์อันโดดเด่นผ้าทอลาวครั้งฝีมือ นายนิทัศน์ อีกอย่างหนึ่งคือ การทำผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อ ตีนจก โดยมีการมัดหมี่เป็นลวดลายต่าง ๆ ที่ยังคง เป็นลายโบราณดั้งเดิม เช่น ลายเอี้ยหัวนาค ลายหมี่น้อย ลายหมี่คั่น ลายเอี้ยหัวนาค ลายโคมนาค ลายนาคเล็ก เป็นต้น สร้างสรรค์จนเป็นผืนผ้าชิ้นต่อดีนจกทั้งผ้า ใหม่ และผ้าฝ้ายที่เป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร

กรรมวิธีและขั้นตอนการทำงาน

วิธีเตรียมเส้นใย

นำดอกฝ้ายมาอ้าวเพื่อนำเมล็ดออกโดยใช้เครื่องมือแบบโบราณ

หลังจากอ้าวฝ้ายเสร็จเรียบร้อย นำฝ้ายมาดัดโดยใช้คันธนูให้ฟูเป็นปุยฝ้าย

นำปุยฝ้ายมาล้อเป็นหางฝ้าย โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่าหลาปั่นเส้น

หลังจากได้เส้นแล้วนำเอาไปเปียเป็นใจฝ้าย

นำฝ้ายที่เปียเป็นใจแล้วไปล้างไขมันออก แล้วนำไปย้อมสีธรรมชาติ

หลังจากขั้นตอนการย้อมสีธรรมชาติเสร็จ นำเส้นฝ้ายไปกรอใส่หลอดเป็นเส้นพุ่งและเส้นยืนโดยการปั่นเครือหูก แล้วนำมาสับต่อเส้นด้ายกับอุปกรณ์การทอ (ฟืม)

นำไปทอขึ้นที่ทอ แล้วทอเป็นผืนผ้า

หมอนหก ลายนาคสองหัว

หมอนขวาน / หมอนหน้าวัว
ลายดอกแก้วใหญ่ / ลายดอกตาแหลว

การพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอด

นายนิทัศน์ ถือได้ว่าเป็นบุคคลผู้ขวนขวาย และใส่ใจในการพัฒนากรรมวิธีในการสร้างงานอย่างไม่หยุดนิ่ง คิดหาวิธีการปรับปรุงยุคต่อและสร้างสรรค์ ลวดลาย และสีเส้น ขึ้นใหม่อยู่เสมอ มีการคิดค้นต่อยอดการย้อมสีธรรมชาติเพื่อให้ได้สีใหม่ ๆ และได้สีที่สดใส ดัดทอนนานมากขึ้น ทำให้ผลงานผ้าทอลาวครั้งผลงานนายนิทัศน์ได้รับความนิยม และเป็นที่ต้องการของกลุ่มลูกค้าเป็นอย่างมากจนถึงในปัจจุบัน

การถ่ายทอดทักษะความรู้ และภูมิปัญญา

ด้วยประสบการณ์ที่อยู่หน้าที่ทอผ้า
อนุรักษ์สืบสานการทอและลายผ้าโบราณ
แบบดั้งเดิมของชาวลาวครั้ง และลงมือการ
ย้อมสีเองด้วยความชำนาญในทุกขั้นตอน
โดยเฉพาะความรู้ในเทคนิคการย้อมสี
ธรรมชาติหลากหลายวัสดุธรรมชาติ มาเป็น
เวลากว่า 14 ปี นายนิทัศน์ จึงต้องการที่จะ
ถ่ายทอดความรู้โดยเฉพาะในด้านการย้อมสี
ธรรมชาติแก่ชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำ
ไปใช้เป็นโยชน์ในการพัฒนาการย้อมสี
ธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ ต่อไปได้ ไม่เว้น
แม้แต่ในพื้นที่ของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ดอย
เขาสูง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจึงได้รับเชิญ
ให้เดินทางออกไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดการ
ย้อมสีธรรมชาติให้ชาวบ้านในหลายชุมชนทั่ว
ทุกภูมิภาคของประเทศไทย นายนิทัศน์มุ่งมั่น
อุทิศเวลาและความรู้ทุกอย่างโดยไม่หวังวิชา
เหล่านี้ นับเป็นความสุขที่นายนิทัศน์ได้สร้าง
ให้หลายชุมชน รวมถึงผู้สูงอายุให้มีรายได้ มี
อาชีพ ที่เป็นอาชีพหลักเลี้ยงครอบครัวได้มา
จนทุกวันนี้

**“ในอดีตคนทำผ้าเป็นงานอดิเรกจากการว่างเว้นการทำงาน
ทำไร่ แต่ในปัจจุบัน ผมพยายามทำให้ชาวบ้านเห็นว่า ภูมิปัญญา
ของบ้านเรานั้นเป็นของดี มีคุณค่า ถ้าตั้งใจทำแล้วจะสามารถสร้าง
รายได้กลายเป็นอาชีพหลักของครอบครัวได้เลย ซึ่งทุกวันนี้ใคร
ทำไม่เป็น ทำไม่เก่ง ผมจะพยายามช่วยสอน ช่วยถ่ายทอดความรู้
ให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเพราะต้องการให้คนมาทำเยอะ ๆ การทอผ้า
ย้อมสี ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ต้องมีใจรัก การทอผ้า ผ้าหนึ่งผืนใช้เวลา
ทอนานเป็นเดือน อารมณ์ของการทอแต่ละครั้งสะท้อนผ่านความ
ประณีตบนผืนผ้า ดังนั้นการทอผ้าต้องใจเย็นและอารมณ์ดี จึงจะ
ทอได้ผืนผ้าที่งามสวยตลอดผืน”**

**“งานภูมิปัญญาของไทยเราเป็นของมีคุณค่าสร้างรายได้
หลักให้เราได้อย่างมั่นคงหากทุกคนทุ่มเท และทำมันด้วยใจรัก งาน
จะสะท้อนจิตวิญญาณของผู้ทำเอง”**

นิทัศน์ จินทร